

Економіка

УДК 332:631.1

© 2019

ІНСТИТУЦІЙНІ ВАЖЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

О.В. Бутрим¹, В.В. Дорощук², Н.В. Комарова³, Ю.Є. Терещенко⁴

¹доктор економічних наук

Інститут агроекології і природокористування НААН

вул. Метрологічна, 12, м. Київ, 03143, Україна

e-mail: ¹oksana.butrim@gmail.com, ²dorochuk1970@ukr.net,

³komarova_nv@ukr.net, ⁴Yuul2008@i.ua

Надійшла 19.12.2018

Мета. Здійснити еколого-економічну оцінку ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення в Київській обл. у порівнянні зі станом еколого-економічної ефективності землекористування на національному рівні і запропонувати інституційні важелі забезпечення її ефективності. **Методи.** За допомогою системного аналізу та синтезу із залученням статистичного та кореляційного аналізів із наступною демонстрацією результатів за допомогою графічного методу здійснюється еколого-економічна оцінка відмінності рівня ефективності використання агроугідь у Київській обл. від його стану на національному рівні. На основі монографічного методу проведено узагальнення досвіду досліджень вітчизняних шкіл ґрунтознавства, агроекології, що покладено в основу запропонованих напрямів інституціонального вдосконалення шляхів подолання еколого-економічної кризи сільськогосподарського землекористування. **Результати.** Відзначено, що сучасні організаційно-економічні підходи до сільськогосподарського землекористування в Україні не забезпечують його збалансованого стану. Визначено концептуальні аспекти забезпечення прийнятного рівня агроекологічної безпеки сільськогосподарського землекористування за товарного виробництва рослинництва та показано роль місцевих громад у розв'язанні цієї проблеми в світлі адміністративної реформи України. Наголошено на значущості запровадження вільного економічного обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення. **Висновки.** Доведено, що нарощування прибутків в агропідприємстві призводить до виснаження агроресурсного потенціалу, що відбувається нині в Україні і створює загрози забезпеченню прийнятного рівня агроекологічної та продовольчої безпеки. Показано значущість інституціональних і економічних важелів

у оновленні організаційно-економічних умов господарювання. Ці умови спрямовано на створення фінансово-економічної відповідальності господарюючих суб'єктів за рівень агрохімічних параметрів якісного стану ґрунтового покриву агроугідь, що є дієвим напрямом забезпечення відновлення і збереження агресурсного потенціалу.

Ключові слова: агресурсний потенціал, земельні ресурси сільськогосподарського призначення, товарна продукція рослинництва, агроекологічна безпека, продуктивність праці, агровиробництво, ґрунтовий покрив.

<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201902-09>

Аналіз характеристик процесу землекористування, який запроваджується в Україні, сільськогосподарського спрямування зокрема, доводить його незбалансований рівень, що підтверджується обсягами процесів деградації ґрунтового покриву. Забезпечення прийнятної рівня агроекологічної безпеки зі збереженням тенденції збільшення прибутків агропідприємств рослинницького профілю потребує ощадливого ставлення до використання основного ресурсного потенціалу — земель сільськогосподарського призначення. За наявних соціально-економічних умов і з урахуванням євроінтеграційних прагнень України розв'язання цих завдань потребує запровадження організаційно-економічних реформ інституційної складової з орієнтацією на посилення відповідальності господарюючих суб'єктів за якісні характеристики ресурсно-виробничої бази, тобто за стан агресурсного потенціалу регіону. Можна передбачити, що формування фінансово-економічної залежності прибутків агропідприємств має відбуватися не лише від обсягів збирання врожаїв та якісного стану продукції, а й від ґрунтового покриву, якого набувають землі сільськогосподарського призначення в результаті агровиробничого використання [1]. Запровадження вільного економічного обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення пришвидшить виконання цього завдання.

Пошук способів розв'язання проблем збалансованого використання земель сільськогосподарського призначення та оптимальне співвідношення земельних угідь регіону є предметом багатьох досліджень. Серед національної школи окреслене коло питань широко розглядається під різними

кутом зору. Зокрема, напрями теоретико-методологічного підґрунтя організації та прикладні аспекти забезпечення ефективності землекористування вивчали вчені [1–12].

Аспекти формування та регулювання ринку для сектору сільськогосподарського землекористування вивчалися у роботах [13–16].

Потребують дослідження проблеми вдосконалення системи інституційних важелів забезпечення прийнятної рівня агроекологічної безпеки

Мета досліджень — порівняти динаміки показників обсягів затрат і прибутковості виробництва товарної продукції рослинництва з динамікою якісних показників агрохімічного стану ґрунтового покриву на землях сільськогосподарського призначення та запропонувати інституційні важелі забезпечення прийнятної рівня еколого-економічної ефективності агровиробничих процесів, які засновано на використанні агроугідь.

Методи досліджень. Теоретико-методологічною основою роботи є загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які застосовано для розкриття підходів до оцінки еколого-економічної ефективності використання агроугідь: монографічний (для узагальнення вітчизняного досвіду досліджень ґрунтознавців, агроекологів, що покладено в основу запропонованих напрямів інституціонального вдосконалення шляхів подолання еколого-економічної кризи сільськогосподарського землекористування); графічний — для візуалізації аналітико-статистичних матеріалів та отриманих результатів дослідження; економіко-статистичні — для якісно-кількісної характеристики динаміки інфраструктури

функціонування системи сільськогосподарського землекористування; системного підходу — для обґрунтування напрямів удосконалення системи управління сільськогосподарським землекористуванням в умовах ринкових трансформацій; інституціональний — для оцінювання взаємозв'язків і дослідження взаємовпливів між суб'єктами агрогосподарської діяльності у вивченні нормативно-правових аспектів цих взаємодій з метою забезпечення прийнятної рівня еколого-економічної ефективності господарювання.

Результати досліджень. Обсяги виробництва продукції за певний проміжок часу визначають продуктивність праці, нарощування показників якої залежить від характеристик процесів поділу праці, ефективності використання ресурсів. У сільськогосподарському виробництві і в рослинництві базовим ресурсом є земля. Характеристики використання агроугідь та їх агрохімічний стан мають прямий вплив на продуктивність виробництва. З іншого боку, відновлення і збереження родючості земель та впровадження заходів з її підвищення сприяють

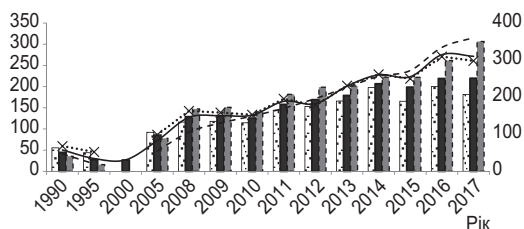

Рис. 1. Продуктивність праці сільськогосподарського виробництва, тис. грн на 1 зайнятого: *□* — Київська обл., рослинництво; *○* — Київська обл., тваринництво; *■* — Україна, рослинництво; *●* — Україна, агропідприємства; *—* — Україна, агропідприємства; *---* — Україна, тваринництво

Джерело: побудовано за даними [19].

зростанню продуктивності праці в агровиробництві. Хоча рівень продуктивності праці в Україні є досить низьким і за оцінками спеціалістів у промисловому виробництві становить лише 10% від рівня продуктивності праці США, проте спостерігається його постійне зростання в сільськогосподарській галузі [17]. За статистикою, динаміка показників продуктивності праці в аграрному

Характеристики агровиробничої діяльності в Україні і Київській обл.

Показник	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017
Валова продукція у цінах 2010 р., млн грн:								
Україна	145502,0	106329,6	92838,9	114479,9	124554,1	168439,0	185052,1	179474,6
Київська обл.	6924,0	5977,9	4722,3	5684,8	6753,9	8715,6	10348,9	9161,3
Урожайність, ц/га:								
	<i>В Україні</i>							
зернові	35,1	24,3	19,4	26,0	26,9	41,1	46,1	42,5
кукурудза	38,7	29,2	30,1	43,2	45,1	57,1	66	55,1
ріпак	14,5	8,5	8,4	14,6	17,0	25,9	25,7	27,9
соняшник	15,8	14,4	12,2	12,8	15,0	21,6	22,4	20,2
Урожайність, ц/га:								
	<i>У Київській області</i>							
зернові	35,6	27,9	24,7	34,2	33,0	51,4	58,7	45,6
кукурудза	41,7	34,4	43,0	64,8	54,1	61,9	74,1	60,2
соняшник	18,0	9,0	10,0	16,6	13,5	27,8	25,6	26,5
ріпак	11,6	9,7	11,7	13,7	18,4	25,2	27,3	24,1
	<i>Відмінність між показниками врожайності для України (=100%) і Київської обл., %</i>							
Зернові	1,4	14,8	27,3	31,5	22,7	25,1	27,3	7,3
Кукурудза	7,8	17,8	42,9	50,0	20,0	8,4	12,3	9,3
Соняшник	23,9	5,9	18,8	13,7	-20,6	7,3	-0,4	-5,0
Ріпак	-26,6	-32,6	-4,1	7,0	22,7	16,7	21,9	19,3

Джерело: сформовано на основі [18].

виробництві України і Київської області демонструє постійне зростання, що в Україні станом на 2017 р. майже вдвічі, а в Київській області в понад 1,5 раза перевищило аналогічні показники для рослинництва за 2008 р. (рис. 1) [18]. Природно, що зазначене супроводжується збільшенням урожайності основних груп культур, насамперед тих, що мають високі показники рентабельності (таблиця). Наприклад, рентабельність виробництва зернових в Україні зростає за 2012–2017 рр. майже на 47% [19].

Водночас є неоднозначні тенденції в динаміці площі ріллі. В Україні вони збільшилися за аналогічний період майже на 71 тис. га, у Київській області зменшилися більш як на 9 тис. га, що сприяє підвищенню рівня антропогенного навантаження на агроландшафт (рис. 2).

Отже, підвищується інтенсифікація виробництва рослинницької продукції, що саме по собі не є негативним фактом, але висновок не може бути однозначним з огляду на динаміку структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в агропідприємствах України. Зокрема, стабільно перше місце в загальному обсязі всіх матеріальних витрат, які формують собівартість продукції, посідають витрати на мінеральні добрива, які за період 2012–2016 рр. збільшилися з 16,6 до 20,5%, у 2017 р. вони становили 12,3%, зберігаючи за собою першість. Натомість частка витрат на корми демонструє стабільне скорочення з 20,8% у 2012 р. до 10,3% у 2017 р.

Аналогічні тенденції спостерігаються в структурі витрат агропідприємств на оплату праці, які у 2012 р. становили 9,2%,

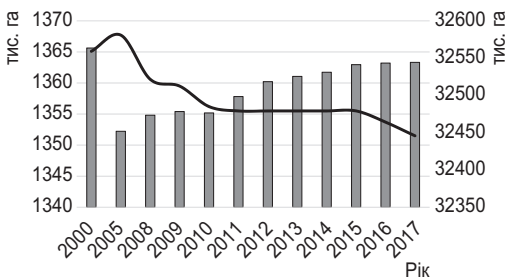

Рис. 2. Площа ріллі, тис. га: ■ — Україна; — — Київська область

Джерело: побудовано за даними [18].

у 2017 р. — скоротилися до 5% з амортизаційними відрахуваннями, які зменшилися до 2017 р. до обсягу 4,7% з 5,3% у 2012 р. Також спостерігається скорочення частки відрахувань на соціальні заходи з 3,4% у 2012 р. до 1,2% у 2016 р., у 2017 р. вони були на рівні 1,1%.

Наведена інформація свідчить про нарощування економічної ефективності сільськогосподарського використання земель, при цьому нехтується екологічна і соціальна складові суспільного розвитку, що опосередковано підтверджується повідомленням Міністерства аграрної політики та продовольства України, у якому заступник міністра зазначав, що за результатами січня–червня 2018 р. український аграрний експорт становив 8,6 млрд дол. США. Загальний зовнішньоторговельний обіг продукції агропромислового комплексу досяг 11,3 млрд дол. США, що більше на 3,5% порівняно з аналогічним періодом минулого року і становить 23% від загального зовнішньоторговельного обігу України. Наведене є підтвердженням тези, що нарощування прибутків агровиробництвами призводить до виснаження агресурсного потенціалу. Результати ґрунтових обстежень свідчать про виснаження агресурсного потенціалу земельних угідь сільськогосподарського призначення і відзначають погіршення їх якісного стану. Так, за результатами X туру агрохімічних обстежень, проведеного у 2011–2015 рр., на території України 57,5% ґрунтів сільськогосподарських угідь зазнали ерозії, і ці процеси продовжуються [20].

Вирішальний вплив на погіршення агрохімічних властивостей ґрунтового покриву спричиняє стрімке скорочення обсягів фінансування впровадження землеохоронних заходів. Спостерігається стабільне скорочення обсягів реалізації таких заходів, як вапнування. Скажімо, у 2015 р. воно здійснене лише на 2,4% від загальної площі кислих ґрунтів України зі щорічно мінімально необхідних 20%, а в Київській обл. обсяги реалізації цих робіт скоротилися з 5,6 тис. га у 2011 р. до 0,8 тис. га 2015 р. [20]. Як наслідок, винос кальцію з рослинною продукцією і вилуговування з ґрунтового профілю (процес декальцинації) призводять до втрати найціннішої частки ґрунту — гумусу. Крім

того, за даними національної статистики, будівництво протиерозійних гідротехнічних споруд майже припинено (у 2010 р. збудовано 8,5 км, 2015 р. — 0,2 км), залуження деградованої ріллі скоротилося з 1 тис. га у 2010 р. до 0,2 тис. га 2015 р., впровадження рекультивациі — з 0,5 тис. га у 2010 р. до 0,1 тис. га 2015 р. А фінансування впровадження заходів з охорони земельних угідь за 1991–2007 рр. скоротилося у 25 разів [18]. У результаті близько 50% земель сільськогосподарського призначення зазнали дії деградаційних процесів. Перші ознаки відображення дисбалансу проявляються у вигляді зменшення вмісту органічної речовини в ґрунті, підвищенні рівня його кислотності, дегуміфікації, посиленні ерозійних процесів, засоленні ґрунтів, що зрештою призводить до втрати ґрунтової родючості.

Отже, організація землекористування агропромислового виробництва потребує реформування для України загалом і для Київської області зокрема з метою забезпечення екологічної ефективності за умови збереження економічних показників господарювання. Потребує вдосконалення інституційна компонента організаційно-економічної структури агровиробничих процесів у напрямі посилення відповідальності виробників за рівень агроекологічної безпеки територій і передусім тих, діяльність яких орієнтована на виробництво товарної продукції рослинництва. Одним із завдань цих змін має стати формування фінансово-економічної залежності обсягів прибутків агропідприємств не лише від обсягів збирання врожаїв, а й від якісного стану продукції та ґрунтового покриву, якого набувають землі сільськогосподарського призначення в результаті впровадження агровиробничої діяльності. Інституціональне регулювання процесів сільськогосподарського землекористування на шляху розв'язання проблем забезпечення прийняттого рівня агроекологічної безпеки має високий потенціал щодо формування правового та організаційно-економічного середовища відповідно до ринкових принципів. Першочерговими завданнями цих змін, орієнтуючись на думку інших дослідників, можна визначити:

- розвиток природоохоронного законодавства в напрямі посилення екологічних

обмежень та вимог з чіткою регламентацією процесів природокористування і передусім сільськогосподарського землекористування з урахуванням умов запровадження вільного економічного обігу земельних ділянок;

- орієнтація виробничих процесів на досягнення рамок міжнародних стандартів агротехнологій, посилення ландшафтної підходу в організації процесів землекористування і забезпечення заданих параметрів якості виробництва агропродукції, що створює необхідні передумови залучення національної продукції до операцій на міжнародних ринках;

- формування системи фінансово-економічних стимулів і важелів при трансформації податкової, кредитної і цінової політик ресурсозбереження, використання екологічно безпечної техніки, застосування новітніх технологій і матеріалів;

- забезпечення впровадження системи екологічного менеджменту та аудиту з оцінкою рівня ефективності виробництва і реалізації продукції на всіх ієрархічних рівнях управління з урахуванням регіонального виміру [15].

Вирішення цього завдання потребує вдосконалення законодавчої бази. До останнього часу в Україні опрацьовано лише проект Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 р., у меті якої не згадано про необхідність відновлення і збереження агроресурсного потенціалу, а лише в одному з підпунктів задекларовано наміри здійснення заходів боротьби з деградацією сільськогосподарських земель, опустелюванням та водною і вітровою ерозіями [21]. Задекларовано приблизні обсяги фінансування цієї програми на рівні понад 81 млрд грн, джерелами яких майже на 97% запропоновано розглядати державний бюджет, 2% — місцеві бюджети; решту фінансування — за рахунок інших джерел надходження. Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів є плата за землю (у структурі доходів займає 12,2%), що стосується податку на майно і є складовою місцевих податків. У звітному періоді місцеві бюджети отримали 18,2 млрд грн плати за землю, що на 2,7% більше від надходжень за аналогічний період минулого року. У бюджетах обласних територіальних угруповань приріст становив 11,2% (204,7 млн грн) [21].

Проте простої декларації необхідності значених видів діяльності недостатньо. Нині назріла необхідність ухвалення Державної програми використання та охорони земельних ресурсів сільськогосподарського призначення з її розширенням на регіональному рівні у вигляді обласних підпрограм, які мають містити комплекс науково обґрунтованих заходів з урахуванням місцевих ґрунтово-кліматичних умов, еколого-економічних особливостей агровиробництва і в підсумку забезпечувати соціально-економічний розвиток. Системним продовженням такої програмної діяльності має стати розвиток запланованого до впровадження комплексу науково обґрунтованих землеохоронних заходів зі встановленням орієнтовних строків їх впровадження, обсягами вартості робіт з їх реалізації та визначенням диверсифікації джерел фінансування, з яких поступово посилюється роль місцевих бюджетів.

Разом з адміністративно-територіальною реформою слід наголосити на важливості активізації завершення земельної реформи і перш за все на запровадженні вільного економічного обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Це сприятиме наповненню бюджетів усіх рівнів, збільшенню обсягів оборотних фінансових ресурсів агровиробників через фінансово-економічні інструменти застави. Реалізація цього інструменту потребує врахування суті процесу застави земельних ділянок сільськогосподарського призначення, узгодження аспектів земельних, аграрних та цивільно-правових відносин. Тут з'являється нормативно-законодавча колізія національного законодавства: поширені в Україні форми використання земель виробниками сільськогосподарської

продукції ґрунтуються переважно більшістю на залученні орендних інструментів, що не надає права розпоряджатися землею як власністю. Саме ця обставина і є істотною перешкодою для отримання банківських кредитів, адже фінансово-кредитні установи не одержують матеріального забезпечення для виданих позикових коштів. Нині сільгоспвиробники можуть отримувати кредити під заставу майбутніх урожаїв. Через важкопрогнозовані потенційні обсяги майбутніх урожаїв за наявних природно-кліматичних і фінансово-господарських умов, за відсутності в Україні системи прогнозування врожаїв та цін на сільськогосподарську продукцію, моніторингу та прогнозування стану і кон'юнктури зовнішніх ринків це є дуже ризикованим. Високі рівні ризиків є однією з умов високих відсоткових ставок видачі кредитів банками, що підвищує рівень ризику банкрутства для виробників сільськогосподарської продукції. Високі кредитні ставки не є характерною ситуацією для країни з розвинутою ринковою економікою. Зокрема, в ЄС порівняно з умовами України рівні кредитних ставок є досить прийнятними і становлять 5–6%, а в разі кредитування агровиробничого сектору ці параметри намагаються знизити до 3% [14]. Проте основна причина перешкод пояснюється майновими правами власності. Також істотним обтяженням є те, що згідно зі ст. 133, частини 4 ЗКУ заставоутримувачами ділянок сільськогосподарських земель можуть бути лише банки [3]. Відповідно агровиробник, який потребує на поточний момент обігових коштів, не може звернутися за позикою під заставу земельної ділянки до іншого фінансово-кредитного джерела.

Висновки

Доведено, що сучасні організаційно-економічні підходи до сільськогосподарського землекористування в Україні не забезпечують його збалансованого стану. Статистично підтверджено, що нарощування прибутків від виробництва товарної продукції рослинництва призводить до виснаження агроресурсного потенціалу територій. Визначено

концептуальні аспекти забезпечення прийняттого рівня агроекологічної безпеки сільськогосподарського використання земельних угідь за виробництва товарної продукції рослинництва. Показано роль місцевих громад у розв'язанні цієї проблеми в світлі адміністративної реформи в Україні та наголошено на значущості запровадження вільного економічного

обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Розширене залучення інституціональних важелів щодо управління процесами використання земель сільськогосподарського призначення

Бутрим О.В.¹, Дорошук В.В.², Комарова Н.В.³, Терещенко Ю.Е.⁴

Інститут агроекології та природопольовання НААН, ул. Метрологічеська, 12, г. Київ, 03143, Україна; e-mail: ¹oksana.butrim@gmail.com, ²dorochuk1970@ukr.net, ³komarova_nv@ukr.net, ⁴Yuul2008@i.ua

Інституціональні рычаги забезпечення еколого-економічеської ефективності сільськогосподарського землекористування

Цель. Осуществить еколого-економічеськую оцєнку ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення в Київській області в сравненні з состоянием еколого-економічеської ефективності землекористування на національному уровнє и предложить институциональные рычаги обеспечения ее эффективности. **Методы.** С помощью системного анализа и синтеза с привлечением статистического и корреляционного анализа с последующей демонстрацией результатов и применением графического метода проводится еколого-економічеськая оцєнка отличий уровня эффективности использования агроугодий в Киевской области от его состояния на национальном уровне. На основе монографического метода проведено обобщение опыта исследований отечественных школ почвоведения, агроэкологии, что положено в основу предложенных направлений институционального усовершенствования путей преодоления еколого-економічеського кризиса сільськогосподарського землекористування. **Результаты.** Установлено, что современные организационно-економічеськие подходы к сільськогосподарському землекористуванію в Україні не обеспечивают его сбалансированного состояния. Определены концептуальные аспекты обеспечения приемлемого уровня агроэкологической безопасности сільськогосподарственного землекористування при товарном производстве продукции растениеводства и показана роль местных общин в решении этой проблемы в свете административной реформы Украины. Подчеркнута значимость внедрения свободного экономического оборота земельных участков сільськогосподарственного назначения. **Выводы.** Доказано, что наращивание прибылей агропредприятий приводит к истощению агроэкономического потенциала, которое происходит сейчас в Украине, и создает угрозы обеспечению приемлемого уровня агроэкологической и продовольственной безопасности. Показана значимость

з метою забезпечення прийнятнього рівня агроекологічної безпеки здатне забезпечити вдосконалення правового та організаційно-економічного середовища господарування.

институциональных и экономических рычагов в обновлении организационно-экономических условий хозяйствования. Эти условия нацелены на создание финансово-экономической ответственности хозяйствующих субъектов за уровень агрохимических параметров качественного состояния почвенного покрова агроугодий, что является действенным направлением обеспечения восстановления и сохранения агроэкономического потенциала.

Ключевые слова: агроэкономический потенциал, земельные ресурсы сільськогосподарственного назначения, товарная продукция растениеводства, агроэкологическая безопасность, производительность труда, агропроизводство, почвенный покров.

<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201902-09>

Butrym O.¹, Doroschuk V.², Komarova N.³, Tereschenko Yu.⁴

Institute of agroecology and natural management of NAAS, Metrolohichna Str., 12, Kyiv, 03143, Ukraine; e-mail: ¹oksana.butrim@gmail.com, ²dorochuk1970@ukr.net, ³komarova_nv@ukr.net, ⁴Yuul2008@i.ua

Institutional levers of maintenance of ecological-economic efficiency of agricultural land-use

The purpose. To carry out ecological-economic assessment of efficiency of use of land resources of agricultural purpose in Kyiv oblast in comparison with state of ecological-economic efficiency of land-use at national level and to offer institutional levers of maintenance of its efficiency. **Methods.** By means of system analysis and synthesis with engaging statistical and correlation analysis with the subsequent demonstration of results and application of graphical method ecological-economic assessment of differences of level of efficiency of use of agrilands in Kyiv oblast from its state at national level is made. On the basis of monographic method generalization of experience of researchers of domestic schools of pedology, agroecology is carried out. That may become a basis of the offered directions of institutional improvement of ways of overcoming ecological-economic crisis of agricultural land-use. **Results.** It is determined that modern organizational-economic approaches to agricultural land-use in Ukraine do not provide its balanced state. Conceptual aspects of maintenance of admissible level agroecological safety of agricultural land-use are specified at commodity production of plant growing and the role of local communities in solution of that

problem in view of administrative reform of Ukraine is shown. Significance of heading free economic turnover of ground areas of agricultural purpose is underlined. **Conclusions.** It is proved that escalation of profits of farms leads to depletion of agricultural potential which descends now in Ukraine, and creates threats to maintenance of comprehensible level of agroecological and food safety. Significance of institutional and economic levers in innovation of organizational-economic conditions of managing

is shown. These conditions are aimed at level of agrochemical parameters of qualitative state of soil covering of agrilands, that is an effective direction of maintenance of recovery and conservation of agricultural potential.

Key words: *agricultural potential, land resources of agricultural purpose, commodity output of plant growing, agroecological safety, over-all performance, agricultural production, soil covering.*

<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201902-09>

Бібліографія

1. Бутрим О.В. Теоретико-методологічні основи формування внутрішнього вуглецевого ринку в контексті збалансованого розвитку агросфери: монографія; за ред. О.І. Дребот. Київ: ТОВ «ДІА», 2018. 360 с.
2. Бистряков І.К., Клиновий Д.В. Системне визначення економічної оцінки природного багатства України. *Вісник Національної академії наук України*. 2015. № 8. С. 49–57.
3. Иванов Ю.Г., Кочуров Б.І. Природоохранное зонирование территории административной области. Ландшафтный анализ природопользования. Москва: МФГО, 1987. С. 12–19.
4. Гайдуцький І.П. Інвестування низьковуглецевої економіки: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: ТОВ «Інформаційні системи», 2014. 374 с.
5. Гайдуцький П.І., Саблук П.Т., Лупенко Ю.О. та ін. Аграрна реформа в Україні; за ред. П.І. Гайдуцького. Київ: ННЦ ІАЕ, 2005. 424 с.
6. Ступень М., Скорупська О. Економічні аспекти раціонального землекористування сільськогосподарського призначення. *Вісник Львівського національного аграрного університету*. Сер. Економіка АПК. 2014. № 21(1). С. 389–395.
7. Хлобистов Є.В., Жарова Л.В. Проблеми інституціоналізації системи раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2010. № 2. С. 206–214.
8. Grassi G., M. Elzen, Andries F. et al. The role of the land use, land use change and forestry sector in achieving Annex I reduction pledges. *Climatic Change*. 2012. № 115. P. 873–881.
9. Boody G., Bruce V., David A. et al. Multifunctional Agriculture in the United States. *Bio Science*. 2005. 55(1). P. 27–38.
10. Nerbonne B.A., Vondracek B. Effects of local land use on physical habitat, benthic macroinvertebrates, and fish in the Whitewater River, Minnesota, USA. *Environ Manage*. 2001, Jul; 28 (1). P. 87–99.
11. Scherr S.J., Shames S., Friedman R. Defining integrated landscape management for policy makers. *Ecoagriculture Policy Focus*. 2016, №. 10. Washington, DC: EcoAgriculture Partners. 235 p.
12. Frelih-Larsen A. Mainstreaming climate change into rural development policy post 2013. *Ecologic Institute: Science and Policy for a Sustainable World*. Berlin, 2016. P. 15–16.
13. Добряк Д.С., Кузін Н.В. Удосконалення класифікації процесів, що спричиняють деградацію земельних угідь. *Збалансоване природокористування*. 2016. № 1. С. 106–111.
14. Мартин А. Регулювання ринку земель в Україні: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2011. 252 с.
15. Грановська Л.М. Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональності територій. Херсон, 2009. 417 с.
16. Jiang Y., Stephen K. Swallow. Impact Fees Coupled With Conservation Payments to Sustain Ecosystem Structure: A Conceptual and Numerical Application at the Urban-Rural Fringe. *Ecological Economics*, June 2017. P. 136–147.
17. Гриньова В.М., Шульга Г.Ю. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навч. посіб. Київ, 2010. 310 с.
18. *Рослинництво України 2017*. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 222 с.
19. *Сільське господарство України 2017*. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 245 с.
20. *Наукові дослідження з моніторингу та обстеження сільськогосподарських угідь України за результатами X туру (2011–2015 рр.)*; за ред. І.П. Яцук. Київ: ДУ «Інститут охорони ґрунтів України», 2017. 66 с.
21. Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437. *Офіційний вісник України*. 2016. № 24. С. 960.